

Ob koncu delavnice.

Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Celje, julij 2007

projektom bomo namreč raziskovali drugačno mestno sociovozlišče – železniško in avtobusno postajo.

Na žalost za omenjeno raziskavo Mestna občina Celje še vedno nima pravega posluha. Vsekakor jo vidim in prepoznavam kot osrednjega partnerja pri omenjenem projektu. Prav to kaže tudi na širše neznanje in nezavedanje o pomenu takšnih raziskav, ki potrjujejo urbane tokove in soustvarjajo urbana središča.

Prve izsledke raziskave CE1 – tržnica smo predstavili na manjši razstavi, ki smo jo v muzeju pripravili ob koncu delavnice, podrobnejše rezultate raziskave in strokovna spoznanja pa so raziskovalci strnili v svojih prispevkih, ki so objavljena v nadaljevanju **Glasnika SED**. Prispevkom sta dodana tudi obširnejša članka mentorice Iris Zakošek o zgodovini celjske tržnice pred drugo svetovno vojno in Vlada Šlibarja o prehrani Celjanov iz istega obdobja, ki obravnavano temo predstavljata tudi z drugih vidikov.

Potrditev, da sta tržnica in vrvenje okoli nje res pomembna in prepoznavna za utrip starega mestnega jedra, pa je kratek zapis pogovora s sogovorniki – muzejskimi demonstratorji, s katerimi smo kramljali na vrtu muzejske kavarne:

»Človek mora biti pri nakupovanju na tržnici z vsem seznanjen, to igra pomembno vlogo pri barantanju, med prodajalcem in kupcem pa mora biti zaupanje – 'človek se naveže' in 'veš, kaj kupiš'. To pa je tista prednost pred supermarketi, kjer težje vrneš kupljen paradižnik. Na tržnico se odpraviš tudi zaradi druženja, iskanja obrtnikov – mizarjev, vodovodarjev (v primerih, ko potrebuješ kakšnega mojstra, se odpraviš v eno gostilno, ki je ob tržnici). Mnoge mestne gospe naj bi hodile na tržnico tudi razkazovat svoje nove oblačilne kostume, to naj bi veljalo predvsem med vikendi. V zadnjih letih pa naj bi tržnica postala tudi pomemben političen prostor, kraj, kjer se pridobiva volivce« (terenski zapiski, 224/07).

Datum prejema članka v uredništvo: 3. 10. 2007.

Drugi članki ali sestavki / 1.25

Nives Meštrovič, Dora Košak

TRADICIJA CELJSKE TRŽNICE

Zgodovina je del prav vsakega preučevanja, zato smo se je dotaknili tudi na etnološki delavnici. V skupini, ki se je pod budnim očesom mentorice Iris Zakošek ukvarjala z vprašanjem tradicije celjske tržnice, sva bili Nives Meštrovič, študentka umetnostne zgodovine, in študentka zgodovine Dora Košak. Preučevale smo prejšnje lokacije celjske tržnice, tržni red, dotaknile pa smo se tudi tržnega dne. Poleg preučevanja zgodovine smo poskušale osvetliti tudi težave, s katerimi so se morali takrat ukvarjati branjevci in mestna uprava, in jih primerjati z današnjimi.

Prva dva dni delavnice smo zbirale gradivo na terenu. Večino časa smo posvetile obsežnemu gradivu, shranjenem v Zgodovinskem arhivu Celje. Sprva smo si v njem pomagale z Vodnikom in se osredotočale na gradivo Mestne občine Celje, nato pa so nam veliko časa prihranili inventarni popisi. Med za nas uporabnim gradivom so bili najbolj zanimivi tržni redi, letna poročila tržnega nadzorstva, tržne pristojbine ter gibanje tržnih cen najvažnejših življenjskih potrebščin. Našle smo tudi skico razporeditve stojnic in zemljevid prejšnjih lokacij tržnice. Za uporabnim gradivom smo oprezale tudi v Študijski knjižnici v Celju, kjer smo pregledale nekaj časopisov. Z zbranimi infor-

macijami in gradivom smo se lotile kabinetnega dela oziroma njihovega preučevanja.

Tretji, zadnji dan delavnice, smo se ukvarjale predvsem s pripravami na predstavitev in samo predstavitev. Zgodovino celjske tržnice smo želele predstaviti skozi oči branjevke in tržnega nadzornika. Da pa bi bila predstavitev bolj zanimiva, smo postavile pravo tržnico, na kateri je mrgolelo domačih izdelkov, ki so jih prodajale branjevke na stari lokaciji tržnice, da pa bi se še bolj vživeli v čas, smo izdelke označile s takratnimi cenami in obiskovalci so lahko spoznavali takratno razmerje cen posameznih živil. Mentorica je predstavila delovanje celotne skupine, študentki pa sva obiskovalcem poskušali približati vrvež na tržnici. Nives Meštrovič je predstavila delo tržnega inšpektorja in tržni red, dotaknila pa se je tudi različnih tržnih lokacij. Dora Košak pa je predstavila dan branjevke iz 50. let 20. stoletja.

V gradivu in popisni dokumentaciji smo našle številne zanimive informacije, med drugim tudi skico razporeditve stojnic, tržne rede, letna poročila tržnega nadzorstva in podobno. Poudarile bi rade nekatere zanimivosti, in sicer: tržne pristojbine za posamezne prodajne artikle in njihove cene ter seznam artiklov, ki je še

Predstavitev skupine za tradicijo celjske tržnice.

Foto: Nives Meštrovič, julij 2007

posebno zanimiv, saj kaže, kako raznovrstne izdelke so branjevci prodajali in kakšna je bila njihova tržna vrednost.

Tržne pristojbine za mesto Celje, ki jih je odobrilo Ministrstvo za trgovino in industrijo, oddelek v Ljubljani, dne 12. marca 1925, pod št. 1615/25, so bile za posamezne prodajne artikle sledeče:

- 0,25 din za 1 koš oglja ali drv;
- 0,5 do 1 din za 1 liter kisle smetane, 1 košaro zelenjave, 1 zavitek svežega ali suhega sadja, 10 hlebov sira, 1 piščanca, 1 kuro, 1 raco ali petelina, 1 košaro repe ali krompirja, 1 košaro žita ali cvetlic, 1 komad cvetlic v lončkih, 1 koš borovine (smolovice), 5 litrov mleka;
- 1 do 2 din za 1 veliko košaro vrtno zelenjave, 1 košaro sadja, 1 kg surovega masla, 1 gos, 1 kg voska, za domače obrtniške izdelke na stojnicah, 1 koš kruha, 1 venec ali šopek;
- 2 din za 1 purana, 1 kozlička, 25 komadov rakov, 25 žabjih krakov;
- 2 do 3 din za 1 koš sadja, 1 košaro smetane ali mleka v posodi ter sadja, 1 košaro jajc, 1 čebriček z ribami, 1 škaaf medu, 1 kos stročovine, 1 košaro suhega sadja, 1 koš kostanja, 25 komadov cepcev;
- 5 din za 1 košaro branjarskega blaga, 1 koš jajc, 1 voz krompirja, zelja ali čebule, za lesene, pletene ali slamnate predmete, za kramarske stojnice s trakovi;
- 6 din za stojnico z domačim ali južnim sadjem, za pečenje kostanja, za lončarske izdelke, za prostor brusarja, dnevno plačilo mesarjev za stojnico;
- 10 din ali več za ročni voziček branjarskega blaga, za ročni voziček sadja, za voz z ribami.

Za smrekova drevesca ob božiču so plačali glede na velikost:

- 1,25 din za do 1 m visoko;
- 1,25 do 2 din za nad 1 m visoko.

Vrtnarji so plačali za voziček različne zelenjave 3 do 4 din.¹

Finance je vodilo mestno računovodstvo. Zaslužek ali prihodek s pobiranjem tržnih pristojbin je bil kar visok, na leto okoli 100.000 din, za posamezna leta pa naslednji:²

Leto	Znesek (din)
1926	98.269
1929	98.015
1931	124.060
1932	117.660
1933	101.619
1934	106.928
1935	94.564
1936	100.122
1937	100.542
1939	88.352

Kako je potekal tržni dan?

Branjevci so na trg najraje prihajali v sredo in soboto, ki sta bila tržna dneva. Največ branjevcev je na celjsko tržnico prihajalo iz okoliških, pa tudi iz bolj oddaljenih krajev, kot so Brežice, Rogaška Slatina in iz šmarskega okolišja. Njihov dan se je začel že zelo zgodaj, saj so si morali na vozičke pripraviti vse potrebne stvari in se z njimi odpraviti na Glavni trg. Vse, vozovi, konji in glasno klepetanje branjevcev je že navsezgodaj donelo po Graški in Ljubljanski cesti. Preden so branjevci zasedli svoja mesta na trgu, so morali v vrsti potrpežljivo čakati, da jim je mestni mitničar odmeril mitnino, določeno glede na izdelek, dodeljen pa jim je bil tudi tržni prostor, kjer so lahko razstavili svoje blago. Prve stranke so na Glavni trg prišle okoli 7. ure zjutraj. Kmalu je na trgu postalo zelo živahno. Ženske so si izmenjavale novice o dogajanju v mestu, vrvež pred stojnicami je postajal vedno večji. Vsaj enkrat dnevno se je med stojnicami sprehodil tržni inšpektor, ki je preverjal, če so pristojbine plačane, in preverjal stanje živil na stojnicah. Pogosto so preverjali tudi kakovost živil. Proti poldnevu se je jutranji direndaj polegel. Branjevke so počasi pospravile blago s stojnic, gostota vozov na mestnih ulicah pa se je zmanjšala.³

1 Zgodovinski arhiv Celje, Aš 85, MOC 1919–41, fasc. 38, pg. 6381 (Tržne pristojbine).

2 Zgodovinski arhiv Celje, Aš 85, MOC 1919–41 (Letna poročila tržnega nadzorstva).

3 Janez Cvirm, *Biser na Savinji* (Celje: Epsi d. o. o., 1993), 57.

Cenik

Cene mleka in mlečnih izdelkov ter jajc leta 1932:		
Jajce - komad	0,50-1,50 din	
Mleko - liter	2,00-3,00 din	
Razne vrste sira - kg	16,00-26,00 din	Dnevno prodali cca. 10 kg
Surovo maslo - kg	26,00-36,00 din	
Kisla smetana - liter	12,00-16,00 din	Dnevno prodali cca. 20-30 l

Cene sadja (v kg) leta 1934:	
Jabolka	2-8 din
Hruške	3-6 din
Češnjje	4 din
Breskve	6-10 din
Marelice	6-10 din
Slive	4-6 din
Grozdje	6-10 din

Cena zelenjave leta 1929:	
Solata - komad	0,50-1,50 din
Solata - kg	10,00-24,00 din
Kislo zelje - kg	4,00-6,00 din
Ohrovt - kg	6,00-10,00 din
Krompir - kg	1,25-2,50 din
Čebula - kg	3,00-6,00 din
Špinača - krožnik	1,50-2,50 din
Cvetača - kg	8,00-10,00 din

Cena mesa leta 1936:

Volovsko meso - kg	8,00-10,00 din
Teletina - kg	10,00-12,00 din
Svinjina - kg	12,00-16,00 din
Goveje meso - kg	6,00-10,00 din
Slanina - kg	Cca. 16,00 din
Kokoš - komad	Cca. 25,00 din
Prekajena šunka - kg	Cca. 17,00 din

Prodajali so tudi prekajene parklje in glave, govejo, telečjo in svinjsko drobovino, mast.⁴

Treba je poudariti, da je bil tržni prostor na Glavnem trgu izredno pomemben, saj ni imel samo primarne funkcije – prodajo živil, temveč so se na njem meščani tudi srečevali in družili. Že tedaj je bil prostor formalno določen, podprt pa je bil tudi s tržnim redom, ki so se morali vsi prodajalci strogo držati. Tržno nadzorstvo je vsako leto izdalo poročilo, iz katerega je razvidno število prodajalcev, vsota denarja, ki jo je prineslo pobiranje pristojbin, in stanje prodaje. Ob slabši letini je tudi na trgu primanjkovalo določenih pridelkov. S pomočjo poročil lahko opazujemo tudi spremembo kupne moči, ki je bila v predvojnem času izjemno slaba, cene živil pa visoke. Ker je tržni prostor sčasoma postal premajhen, so ga v 50. letih prestavili v Linhartovo ulico, kjer je še danes.

Viri in literatura:

Aš 85 – Zgod. arhiv Celje, MOC 1919–41, fasc. 37, pg. 5860.
Aš 85 – Zgod. arhiv Celje, MOC 1919–41, fasc. 38, pg. 6381.
CVIRN, Janez: *Biser na Savinji*. Celje: Epsi d. o. o., 1993, 57.

Datum prejema članka v uredništvo: 3. 10. 2007.

4 Zgodovinski arhiv Celje, Aš 85, MOC 1919–41, fasc. 37, pg. 5860 (Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1936/37).